

Lidská práva

Hlavním problémem tzv. lidských práv se většinou autorů zdá být jejich zdroj a původ, zatímco jejich platnost a závaznost má podle jejich domněnky být odvozována od tohoto původu. Francis Fukuyama má např. za to, že „lidská práva“ mohou „pocházet“ buď od Boha, nebo od člověka (ženy nebo muže), tedy od lidí, a konečně také „od přírody“. Když si blíže prohlédneme povahu všech těchto tří možností, najdeme u nich společného: lidská práva mají svůj zdroj v někom či v něčem, kdo nebo co „jest“, tedy v někom či něčem „jsoucím“. Jen proto mohou být považována také za něco jsoucího, za něco daného v nějaké určité a finální podobě. Nejjednodušší to je ovšem v případě, že lidská práva mají také lidský původ; to pak znamená, že s pokrokem nebo úpadkem lidstva jsou nejenom více nebo méně (nebo vůbec ne) dodržována, ale jsou lidmi také ustanovena, jsou taková, za jaké je lidé mají. Nesnáze tohoto řešení je nicméně zcela zřejmá: tato práva nemohou být chápána jako univerzální a obecně závazná, ale proměňují se s dobou, s okolnostmi a stavem či vůlí lidí. Jistější by se mohlo zdát hledání Boha jako garanta lidských práv, ale pak se dostáváme vlastně do stejných a možná ještě větších potíží, pokud chápeme Boha nebo bohy jako výtvořené náboženské fantazie, předávané z pokolení na pokolení prostřednictvím různých tradic. Přinejmenším od doby osvícenců (ale podobných pokusů známe několik i z dávnější historie) je zcela zřejmé, že posledním garantem platnosti žádných příkazů a zákazů – a tedy ani žádných „posvátných“, natož „lidských“ práv, nemůže být žádné náboženství a žádný nábožensky ustavený a hypostazovaný „bůh“. Svět je a zejména kdysi byl plný nejrůznějších náboženství a také plný nejrůznějších bohů; a žádné z existujících náboženství ani žádný z „bohů“ si nemůže reklamovat poslední, definitivní a nerelativizovatelnou superioritu a svrchovanost. Opírat lidská práva o Boha či bohy neznámá vposledu nic jiného než opírat je o člověka, o lidi, a to znamená: o různé a o různě smýšlející lidi. Zbývá tedy ona zmíněná „příroda“, resp. – jak se už spíše říká, „přirozenost“. Jenže co je přirozené? Už v době Sókratově se ono poukazování k přírodě a přirozenosti ukazovalo jako svrchovaně problematické, neboť opět záleží na člověku, co vlastně považuje za přírodu a za přirozené. Zdá se tedy, že jak odkazování k Bohu nebo bohům, tak odkazování k přírodě a k tomu, co je „přirozené“, vždycky bylo a nadále je pouze neúspěšným, nedomyšleným pokusem, jak se ubránit lidské svévoli v uznávání nebo ustanovování toho, co vposledu platí (nebo by alespoň mělo platit), co je (nebo by aspoň mělo být) rozhodujícím a nezpochybnitelným způsobem závazné, děj se co děj.

(Písek, 020128-1.)